

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΑΛΠΑΔΑΚΗΣ

Στην πολυβραβευμένη ταινία *Οι σιωπές του παλατιού* (1994), την πρώτη αραβική μεγάλου μήκους με γυναίκα σκηνοθέτη, η Μουφιντά Τλατί πραγματεύεται την ιστορία μιας εικοσιπεντάχρονης κοπέλας, η οποία έχει κακοποιηθεί από τον πατέρα της, πρώην ηγέτη των αντιαποικιακών εξεγέρσεων που συντάραξαν την Τυνησία στη δεκαετία του 1950. Καταγράφει με μελανά χρώματα τη ραγδαία διάψευση των φεμινιστικών προσδοκιών στη μετεπαναστατική Τυνησία του Μπουργκίμπα. Η οδυνηρή απογοήτευση που συνοδεύει τη νεαρή πρωταγωνίστρια αντικατοπτρίζεται σήμερα σε γυναίκες, όπως η αμερικανίδα δημοσιογράφος Νατάσα Σμιθ, η οποία έσπευσε στην πλατεία Ταχρίρ μέσα σε ένα κλίμα περιρρέουσας ευφορίας προκειμένου να στηρίξει τους εξεγερθέντες –λίγο προτού υποστεί σεξουαλική επίθεση από πλήθος ανδρών σε ένα σοκάκι.¹

Καθώς πύκνωναν τα περιστατικά βίας κατά των γυναικών, ολοένα περισσότεροι αναλυτές και ακτιβιστές στη Δύση άρχισαν να εκφράζουν τον φόβο ότι οι διεργασίες ανατροπής του en-nizaaam, του παλαιού καθεστώτος, κινδύνευαν να καταλήξουν σε μια αυστηρώς ανδρική υπόθεση. Ενώ η Διεθνής Αμνηστία εξέφρασε ανησυχία για την «ελάχιστη θετική βελτίωση» που επέφεραν οι εξεγέρσεις στη ζωή των γυναικών, το μήνυμα της Διεθνούς Ομοσπονδίας Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων υπήρξε ακόμα λιγότερο αισιόδοξο: «η μαζική κατάληψη του δημοσίου χώρου από τις γυναίκες στη διάρκεια των επαναστάσεων, σε καμία περίπτωση δεν εξασφαλίζει ότι θα έχουν ρόλο στα αντιπροσωπευτικά σώματα των νέων καθεστώτων που θα συγκροτηθούν».²

Δεν θα πρέπει να προξενεί έκπληξη το ότι οι αραβικές χώρες κατατάσσονται σταθερά τελευταίες στον δείκτη για την παγκόσμια ανισότητα ανάμεσα στα φύλα, που εκδίδει το Παγκόσμιο Οικονομικό Φόρουμ· κι αυτό ανεξάρτητα από το ύψος του ΑΕΠ τους ή τις εγκωμιαστικές αναφορές εξωτερικών παρατηρητών.³ Το

Μαρόκο, που έχει εξυμνηθεί στη Δύση για την ψήφιση ενός «προοδευτικού» νόμου για την οικογένεια, βρίσκεται στη 129η θέση μεταξύ 135 χωρών. Στην τελευταία τής λίστας Υεμένη, το 55% των γυναικών είναι αγράμματο και το 79% είναι αποκλεισμένο από την αγορά εργασίας. Στη Σαουδική Αραβία – όπου ο διάδοχος του γηραιού βασιλιά Αμπντάλα έχει βγει, σύμφωνα με τη φεμινίστρια Μόνα Ελταχάουι, «κατευθείαν από τον Μεσαίωνα» – η οδήγηση είναι απαγορευμένη στις γυναίκες, ενώ όσες πέφτουν θύματα βιασμού καταδικάζονται σε ποινές φυλάκισης εάν «καταδειχθεί» ότι είχαν συναιέσει να μείνουν μόνες τους με έναν άντρα που δεν ήταν συγγενής τους. Πριν από λίγα χρόνια, 15 μαθήτριες είχαν καεί ζωντανές όταν η ειδική αστυνομία που περιπολεί τους δρόμους για να εξασφαλίσει την τήρηση των νόμων της Σαρίας, τους απαγόρευσε την έξοδο από το φλεγόμενο σχολείο επειδή δεν φορούσαν μαντίλες.

Σε πιο «πεφωτισμένες» χώρες σε θέματα δικαιωμάτων, στην Αίγυπτο εν προκειμένω, περισσότερο από το 90% των παντρεμένων γυναικών έχουν υποβληθεί σε κλειτοριδεκτομή, ενώ οι άνδρες που ξυλοφορτώνουν τις συζύγους τους απαλλάσσονται της ποινικής ευθύνης, εάν στοιχειοθετηθεί ότι ενήργησαν βάσει «καλών προθέσεων». Το στρατιωτικό καθεστώς που ανήλθε στην εξουσία μετά τον Μουμπάρακ υπέβαλε πολλές ακτιβίστριες σε «τεστ παρθενίας», ενώ η Μουσουλμανική Αδελφότητα, νικήτρια στις πρόσφατες εκλογές, τάσσεται και επισήμως κατά της συμμετοχής των γυναικών σε οποιαδήποτε μορφή λαϊκής κινητοποίησης. Όσο για τη γυναικεία πολιτική συμμετοχή, είναι χαρακτηριστικό το ότι οι δύο επιτροπές που ορίστηκαν για τον καταρτισμό νέου συντάγματος απαρτιζόνταν εξ ολοκλήρου από άντρες. Αλλά και στη Λιβύη, μία από τις πρώτες πράξεις του επικεφαλής της μεταβατικής κυβέρνησης ήταν να άρει τους περιορισμούς που υφίσταντο σχετικά με την πολυγαμία, αφήνοντας παράλληλα ανέπαφα τα κανταφικά «κέντρα κοινωνικής αποκατάστασης» στα οποία φυλακίζονταν οι γυναίκες-θύματα σεξουαλικών επιθέσεων

από κοινού με όσες κατηγορούνταν για «ηθικά παραπτώματα».⁴ Ακόμα όμως και υπό το καθεστώς που εκτιμάται ως το ανεκτικότερο προς τις γυναίκες στην περιοχή, το τυνησιακό, έχουν καταγραφεί σωρεία περιστατικών με σεξιστικές επιθέσεις από μουσουλμάνους ζηλωτές, οι οποίοι ενδυναμώθηκαν ύστερα από την επικράτηση του ισλαμιστικού κόμματος Ενχάντα στις εκλογές του Ιουνίου.

Παρά τις αρχικές προσδοκίες –ιδίαιτερα υπό το φως του κομβικού αγωνιστικού ρόλου που διαδραμάτισαν οι γυναίκες στην Τυνησία, την Αίγυπτο και την Υεμένη– ότι η κοινωνική ανάφλεξη στον αραβικό κόσμο θα συνέτεινε στη βαθμιαία ανατροπή της ζοφερής αυτής κατάστασης, τα προβλήματα παραμένουν. Κατά ορισμένους, μάλιστα, η κατάσταση επιδεινώνεται, με την κατά τόπους ενδυνάμωση του υπερσυντηρητικού σαλαφικού στοιχείου.⁵ Εκείνο όμως που φαίνεται να άλλαξε είναι το γεγονός ότι η απολογία των διαδηλώσεων δεν συνοδεύεται πλέον από το πένθος των κινητοποιημένων γυναικών για τις θνησιγενείς επαναστατικές τους ουτοπίες. Αντίθετα, οι γυναίκες συνεχίζουν, προκαλούν, αντεπιτίθενται· συγκρούονται με περισσό ζήλο ακόμα και αναμεταξύ τους, με επίδικο το πόσο επιτακτικά πρέπει να τεθούν τα αιτήματα των γυναικών εν μέσω των ήδη πυρακτωμένων αραβικών υψικαμίνων.

Εσχάτως, η Ελταχάουι –η 45χρονη Αμερικανο-αιγύπτια που κακοποιήθηκε σεξουαλικά στην πλατεία Ταχρίρ από την Αστυνομία αλλά και από επαναστάτες συνοδοιπόρους της– έχει προκαλέσει έναν μικρό «σεισμό» στις ΗΠΑ με την παρέμβασή της για τον «πραγματικό πόλεμο κατά των γυναικών» που θεωρεί ότι συντελείται στη Μέση Ανατολή. Παράλληλα με την επανάσταση με στόχο την ανατροπή της τυραννίας, επισημαίνει, βρίσκεται σε εξέλιξη ένας λιγότερο ορατός αλλά εξίσου κρίσιμος αγώνας κατά του μισογυνισμού. Ήγγικεν η ώρα, όπως λέει, για τις εξεγερθείσες γυναίκες του αραβικού κόσμου να προελάσουν κάτω και από δικά τους λάβαρα, για την προάσπιση των βασικών τους δικαιωμάτων: την καταπολέμηση της κλειτοριδεκτομής και την εκχώρηση οικονομικών ελευθεριών·

Ο Γιώργος Καλπαδάκης είναι διεθνολόγος και διδάσκει στο Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης.

την ελεύθερη επιλογή συντρόφου και την εξάλειψη του φαινομένου των γάμων ανηλίκων· το δικαίωμα της ψήφου και την άρση των περιορισμών στις μετακινήσεις τους, αλλά και την άμεση κατάργηση πλήθους άρθρων του Ποινικού Κώδικα σε πολλές χώρες που απαλλάσσουν όσους ασκούν συζυγική βία. Δεν μπορούμε πλέον να παρακάμψουμε τη γυμνή αλήθεια, τονίζει η Ελταχάουι, που είναι ότι οι αραβικές κοινωνίες απλούστατα «μισούν τις γυναίκες τους». Μνημονεύοντας σειρά θαρραλέων γυναικών που έχουν εκμεταλλευθεί την επαναστατική συγκυρία προκειμένου να ορθώσουν το ανάστημά τους απέναντι στο εγχώριο πατριαρχικό κατεστημένο, καταλήγει στο ότι ο αραβικός ξεσηκωμός που πυροδοτήθηκε από έναν άνδρα –τον τυνήσιο οπρωροπώλη που αυτοπυρπολήθηκε– μπορεί και θα πρέπει «να ολοκληρωθεί από γυναίκες».⁶

Οι σφοδρότερες αντιδράσεις για την παρέμβαση της Ελταχάουι, η οποία χαιρεί εκτενούς προβολής από τα αμερικανικά ΜΜΕ και έχει δώσει το στίγμα στο δημόσιο διάλογο που διεξάγεται στις ΗΠΑ, προήλθαν βασικά από δύο εστίες. Αφενός πολλές μουσουλμάνες που δραστηριοποιούνται στις αραβικές χώρες αντέτειναν στην άθρησκη φεμινίστρια ότι ουσιαστικά εξαπολύει μια επίθεση ενάντια στο Ισλάμ, απλουστεύοντας τη σύνθετη εικόνα των συνεχιζόμενων αγώνων που διεξάγονται εντός των υφιστάμενων θρησκευτικών δομών. Το βασικότερο πρόβλημα, όμως, το εντοπίζουν στον δυτικοκεντρισμό της Ελταχάουι, η οποία παραγνωρίζει τις χειραφετητικές ρίζες του ίδιου του Ισλάμ. Οι επιτυχείς αγώνες των γυναικών στην Αίγυπτο και την Τυνησία, οι οποίοι μάλιστα προηγήθηκαν των αραβικών ξεσηκωμών, υποδεικνύονται ως ενδείξεις που πιστοποιούν τον ριζοσπαστισμό που φέρεται να είναι εγγενής στη «φύσει ανεκτική» μουσουλμανική θρησκεία. Ακόμα και μορφές, όπως η ιρανή νομπελίστρια ειρήνης και ακτιβίστρια ανθρωπίνων δικαιωμάτων Σιρίν Εμπαντί, ακολουθούν την ίδια συλλογιστική, τονίζοντας ότι «στο βαθμό που ερμηνεύουμε και εφαρμόζουμε με ορθό τρόπο το Ισλάμ, μπορούμε να κατοχυρώσουμε την απόλυτη ισονομία για τις γυναίκες, αλλά και να καταργήσουμε νόμους που θεσπίζουν τιμωρίες όπως ο λιθοβολισμός και ο ακρωτηριασμός των άκρων»⁷. Η δεύτερη εστία αντιδράσεων προήλθε «εκ των έσω», υποκινούμενη από ένα πρόσωπο το οποίο η ίδια η Ελταχάουι συγκαταλέγει στο πάνθεον των προσωπικών της ηρώων: την συμπατριώτισσά της μουσουλ-

μάννα Λείλα Αχμέντ. Καθηγήτρια θεολογίας στο Πανεπιστήμιο Χάρβαρντ και συγγραφέας του έργου-σταθμό για τη μελέτη της γυναίκας στον μουσουλμανικό κόσμο, *Γυναίκα και Φύλο στο Ισλάμ* (1992), η 72χρονη Αχμέντ βρίσκεται στην εμπροσθοφυλακή όσων βλέπουν με δυσπιστία τις δυτικές «ανησυχίες» για την καταπίεση της γυναίκας στις ισλαμικές κοινωνίες –ακόμα κι αν αυτές εκφράζονται από πρόσωπα «υπεράνω πάσης υποψίας», όπως είναι η Ελταχάουι. Η στήριξη προς τις γυναίκες του αραβικού κόσμου, διατείνεται η Αχμέντ, βοηθά μόνο στον βαθμό που δεν εξυπηρετεί «τους στόχους του ιμπεριαλισμού» και θα έπρεπε να προβληματιζόμαστε, όταν η συγκίνηση για αυτές συνυπάρχει με μια βαθύτατη αδιαφορία προς τις ίδιες γυναίκες, όταν αυτές γίνονται θύματα της δυτικής βίας.⁸

Ο διάλογος που βρίσκεται σε εξέλιξη με επίκεντρο τη γυναικεία διάσταση της «Αραβικής Άνοιξης»⁹ φαίνεται να εμπειριέχει κωδικοποιημένη την κεντρική προβληματική που διέπει τις ενδοφεμινιστικές συζητήσεις των τελευταίων δεκαετιών: οδηγεί αφεύκτως η ενδυνάμωση των γυναικών στο αίτημα για την ισότητα των φύλων, έτσι όπως την οραματίζονται ρεύματα εμπνεόμενα από τον Διαφωτισμό; Εκ πρώτης όψεως, η απάντηση μοιάζει αρνητική. Η εκχώρηση πολιτικών δικαιωμάτων στις γυναίκες του Κουβέιτ, επί παραδείγματι, δεν τις εμπόδισε από το να υποστηρίξουν κόμματα τα οποία είναι καταστατικά αντίθετα προς την παροχή ψήφου στις γυναίκες. Αντίστοιχα, από περυσινή σφυγμομέτρηση της αιγυπτιακής κοινής γνώμης προκύπτει ότι το 73% των γυναικών εκεί διάκειται δυσμενώς προς την προοπτική μιας γυναικείας υποψηφιότητας για το προεδρικό αξίωμα της χώρας.¹⁰ Ακόμα και υπό το καθεστώς του προοδευτικότερου συστήματος ποσώσωσης ανά φύλο, του τυνησιακού, το 86% των γυναικών που εκλέχθηκε στο κοινοβούλιο ανήκει στο ισλαμιστικό κόμμα Αλ-Νάντα, φορέα αντιδραστικών ανδροκρατικών αντιλήψεων.¹¹ Το φαινόμενο αυτό έχει καταγραφεί στις περισσότερες μουσουλμανικές χώρες: η κατάκτηση πολιτικών ελευθεριών δεν συνοδεύεται απαραίτητως από την υιοθέτηση αιτημάτων εφάμιλλων με αυτά που έχουν εγκλωπωθεί τα δυτικά φεμινιστικά κινήματα. Από αυτή τη σκοπιά, επιχειρηματολογείται, ακόμα και οι μετεξεγερσιακές κοινωνίες της Μέσης Ανατολής και της Βορείου Αφρικής δείχνουν ότι θα υιοθετήσουν διαφορετικές στρατηγικές προς τη διεύρυνση των γυναικείων δικαιωμά-

των· φωνές όπως της Ελταχάουι συνιστούν τα αθέλητα όργανα της Δύσης, που αρνείται να αναγνωρίσει τις ιδιαίτερες αυτές οδούς που ακολουθούν οι γυναίκες του αραβικού κόσμου με στόχο την προοδευτική διεύρυνση των δικαιωμάτων τους.

Την ίδια στιγμή, ωστόσο, δύσκολα διαλάθει της προσοχής ο ακραιφνής αντινεωτερισμός που συχνά υποβόσκει στις επιθέσεις κατά των παρεμβάσεων τύπου Ελταχάουι· παρεμβάσεις που ενθαρρύνουν τη μετωπική σύγκρουση με το ανδροκρατικό κατεστημένο του μουσουλμανικού κόσμου. Οι δυνάμεις που ισχυρίζονται ότι προωθούν τα πολιτικά και κοινωνικά δικαιώματα στον αραβικό κόσμο είναι αλήθεια ότι τείνουν συχνά να εργαλειοποιούνται από εξόχως ανελεύθερα κι αντιδραστικά συστήματα της Δύσης. Γιατί όμως δι' αυτού να τίθενται εν αμφιβόλω οι αρχές του Διαφωτισμού στο σύνολό τους; Ο πολιτιστικός σχετικισμός και η συλλήβδην ταύτιση των αρχών αυτών ως στοιχείων αναπόσπαστων της «δυτικής κουλτούρας» έχει αποδειχθεί ότι εγκυμονεί πλείστους κινδύνους. Συχνά μάλιστα οδηγεί σε αλλόκοτες ατραπούς, όπως ο πρόσφατος ισχυρισμός της ινδής φεμινίστριας στο Πανεπιστήμιο Κολούμπια, Γκαγιάτρι Σπίβακ, ότι με την «εμμονή» τους να καταργήσουν την παράδοση του να πυρπολείται η σύζυγος μετά από τον θάνατο του άνδρα της, οι βρετανοί αποικιοκράτες ουσιαστικά στερούσαν από τις Ινδές την υποκειμενικότητά τους. Αντίστοιχα, σε μια κατά τα άλλα οξυδερκή ανάλυση της ειδησεογραφικής κάλυψης των αραβικών ξεσηκωμών στις ΗΠΑ, δεν αναδεικνύεται απλά η διαδικασία αναπαραγωγής των «οριενταλισουσών» αναπαραστάσεων του αραβικού κόσμου· ο μελετητής εκτιμά ότι οι επαναστάσεις είναι λογικό να έχουν ως στόχο το ίδιο αυτό «το οικοδόμημα της δυτικής νεωτερικότητας».¹² Ισχυρισμοί αυτού του είδους, απότοκοι άλλοτε της εύλογης ευαισθησίας προς τις πολιτιστικές συνέπειες της δυτικής «επέλασης» και άλλοτε του ακαδημαϊκού μετανεωτερικού αποκρυφισμού, κατατείνουν όχι μόνο στο να σχετικοποιούν τον οικουμενικό χαρακτήρα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, αλλά και στο να κάμπτουν τη μαχητικότητα φορέων και κινήματων που απορρίπτονται αφετηριακά ως «εργαλεία του δυτικού ορθολογισμού».

Όσο σημαντικό είναι να επανεξετάζεται διαρκώς ή και να αποδομείται ο λόγος του Διαφωτισμού, καθώς και τα κίνητρα και οι ενέργειες όσων διατείνονται

ότι ενστερνίζονται τις ιδέες του, άλλο τόσο θα πρέπει να διαφυλάσσεται ο πολύτιμος πυρήνας αρχών που τον διέπει. Εξάλλου, η διαδεδομένη ιδέα ότι ο αραβικός κόσμος θα πρέπει να «εξελιχθεί» κατά το πρότυπο της Δύσης – ακολουθώντας τα στάδια της Μεταρρύθμισης και του Διαφωτισμού– είναι οπωσδήποτε εσφαλμένη κι επικίνδυνη. Το κύριο ζητούμενο θα πρέπει να είναι όχι το πώς οι αρχές αυτές θα «αφυπνίσουν» περαιτέρω τις γυναίκες των κοινωνιών αυτών, αλλά το πώς θα συνταιριάξουν αρμονικά με τον βασικό κορμό των υφιστάμενων παραδόσεων. Η λύση δεν θα βρεθεί στην άνωθεν εφαρμογή μέτρων που έχουν αποδειχθεί ατελέσφορα, όπως η ποσόστωση στα αντιπροσωπευτικά σώματα, ή στη «διαφώτιση» των Αράβων «ιθαγενών» δια της μεταβίβασης επείσαστων ιδεών· ούτε όμως θα προκύψει ως αποτέλεσμα του έργου γυναικείων οργανώσεων παραδοσιακά ελεγχόμενων από τα καθεστώτα.¹³ Σε μια ανομοιογενή περιοχή πολλαπλών δημοκρατικών ταχυτήτων, καταλυτικό ρόλο στη χειραφέτηση των γυναικών του αραβικού κόσμου θα διαδραματίσουν οι γηγενείς ομάδες πολιτών και οι αυτοφυείς οργανώσεις – με τη στήριξη διεθνών φορέων όπως ο ΟΗΕ, που ήδη τις ενθαρρύνει να αναπτυχθούν.¹⁴ Αυτές είναι που θα κληθούν, εντός και εκτός της σαλαφικής κοσμοθεώρησης αλλά πάντως σε πείσμα της προϊούσας επιρροής της, να διεκδικήσουν τους όρους της βαθμιαίας απαγκίστρωσής τους από τα πατριαρχικά δεσμά των εγχώριων μουσουλμανικών δομών και αντιλήψεων.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1 Natasha Smith, «Please God. Please Make it Stop», 26 Ιουνίου 2012, natashajsmith.wordpress.com/2012/06/26/please-god-please-make-it-stop.

- 2 «Women and the Arab Spring: Taking Their Place?», 7 Μαρτίου 2012, arab-womenspring.fidh.net/index.php.
- 3 Για την έκθεση, βλ. www3.weforum.org/docs/WEF_GenderGap_Report_2011.pdf.
- 4 Mathieu von Rohr, «Arab Spring: Feminists Live in Fear of Rollback of Rights Granted Under Past Dictatorships», 29 Νοεμβρίου 2011, http://theburqahdebates.com/index2.php?option=com_content&do_pdf=1&id=157.
- 5 Isobel Coleman, «Why the Arab Spring Hasn't Been Better for Women», *The Atlantic*, 8 Μαρτίου 2012, www.theatlantic.com/international/archive/2012/03/why-the-arab-spring-hasnt-been-better-for-women/254150.
- 6 Mona Eltahawy, «Why Do They Hate Us? The Real War on Women Is In the Middle East», *Foreign Policy*, Μάιος-Ιούνιος 2012.
- 7 «Women Urged to Put Their Stamp on Arab Spring», Reuters, 11 Νοεμβρίου 2011. Βλ. Επίσης, Kristine Goulding, «Tunisia: Women's Winter of Discontent», 25 Οκτωβρίου 2011, www.opendemocracy.net/print/62215, καθώς και Kimberly Latta, «Whither the Revolution for Women in Egypt and Yemen?», 5 Απριλίου 2011.
- 8 Leila Ahmed, *A Quiet Revolution: The Veil's Resurgence from the Middle East to America* (Yale University Press 2011). Εδώ, η Αχμέντ απηχεί τον μαρξιστή ιστορικό Νηλ Ντέιβιντσον, που σημειώνει ότι εκείνοι που εμμένουν περισσότερο στην ανάγκη το Ισλάμ να περάσει από μια ανάλογη περίοδο «Διαφωτισμού» «είναι οι ίδιοι που φωνασκούν υπέρ του πολέμου». βλ. Neil Davidson, «Islam and the Enlightenment», *Socialist Review*, Μάρτιος 2006.
- 9 Αναγνωρίζεται εδώ ότι η χρήση του όρου «Αραβική Άνοιξη» έλκει την καταγωγή της από δυτικοκεντρικές αντιλήψεις για τον αραβικό κόσμο. Ακριβέ-

στεροι φαίνεται να είναι οι όροι που χρησιμοποιούν τα ίδια τα υποκείμενα των εξεγέρσεων. Ένας επιφανής λιβανέζος δημοσιογράφος παρατηρεί ότι όποτε ζητά από Τυνήσιους, Αιγύπτιους, Λίβυους, Σύρους, και Υεμενίτες να περιγράψουν την πολιτική τους δράση, οι απαντήσεις είναι πάντοτε οι ίδιες: επανάσταση (*thawra*), ξεσηκωμός (*intifada*), αφύπνιση (*sahwa*) ή αναγέννηση (*nahda*). βλ. Rami G. Khouri, «Drop the Orientalist term "Arab Spring"», *The Daily Star (Lebanon)*, 17 Αυγούστου 2011.

- 10 Βλ. «YouGov Siraj Survey Results», http://cdn.yougov.com/today_uk_import/ygs-archives-yougovsiraj-egypt-200411.pdf.
- 11 Shadi Hamid, «Debating the War on Women», 24 Απριλίου 2012, www.foreignpolicy.com/articles/2012/04/24/debating_the_war_on_women.
- 12 Steven Salaita, «Corporate American Media Coverage of Arab Revolutions: the Contradictory Message of Modernity», *Interface* 4/1 (Μάιος 2012), σ. 131-145.
- 13 Χαρακτηριστικό παράδειγμα η Αίγυπτος, όπου τον Μάιο το Εθνικό Συμβούλιο Γυναικών αρνήθηκε να στηρίξει τις 15 Αιγυπτιώτισσες, οι οποίες συνελήφθησαν στις αιματηρές διαδηλώσεις κατά του κυβερνώντος Στρατιωτικού Συμβουλίου. Η πρόεδρος του Συμβουλίου αιτιολόγησε την απόφαση στην κρατική εφημερίδα *al-Ahram*, επισημαίνοντας ότι «όσοι κλείνουν δρόμους και προκαλούν το κλείσιμο σχολείων δεν είναι πατριώτες Αιγύπτιοι». Manar Ammar, «Egypt: National Women's Council Refuses to Help Female Detainees», *Bikya Masr*, 5 Μαΐου 2012.
- 14 *Declaration of the 64th Annual UN DPI/NGO Conference: Sustainable Societies; Responsive Citizens*, 3-5 Σεπτεμβρίου 2011.

Η ΑΥΓΗ

ΠΡΩΙΝΗ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΤΗΣ ΑΡΙΣΤΕΡΑΣ